

II

(Rättsakter vilkas publicering inte är obligatorisk)

KOMMISSIONEN

KOMMISSIONENS BESLUT

av den 8 maj 2001

om det statliga stöd som Tyskland beviljat till förmån för Philipp Holzmann AG

[delgivet med nr K(2001) 1419]

(Endast den tyska texten giltig)

(Text av betydelse för EES)

(2001/695/EG)

EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS KOMMISSION HAR FATTAT
DETTA BESLUT

Anmälan kompletterades genom en skrivelse av den 20 december 1999.

med beaktande av Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, särskilt artikel 88.2 första stycket i detta,

- (2) Genom en skrivelse av den 16 februari 2000 meddelade kommissionen Tyskland sitt beslut att med hänsyn till stödet inleda förfarandet enligt artikel 88.2 i EG-fördraget.

med beaktande av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, särskilt artikel 62.1 a i detta,

med beaktande av rådets förordning (EG) nr 659/1999 av den 22 mars 1999 om tillämpningsföreskrifter för artikel 93 i EG-fördraget ⁽¹⁾, särskilt artikel 7.3 i denna,

- (3) Genom en skrivelse av den 15 mars 2000 lade Tyskland fram sina synpunkter och ytterligare information såsom den detaljerade omstruktureringsplanen. Efter ett möte med företrädare för de tyska myndigheterna den 20 mars 2000 sändes ytterligare uppgifter till kommissionen genom en skrivelse av den 28 mars 2000.

efter att i enlighet med nämnda bestämmelser ha givit medlemsstaten och andra berörda parter tillfälle att yttra sig ⁽²⁾ och med beaktande av deras synpunkter, och

av följande skäl:

- (4) Kommissionens beslut att inleda förfarandet offentliggjordes i *Europeiska gemenskapernas officiella tidning* ⁽³⁾. Kommissionen uppmanade övriga berörda parter att yttra sig. Den 15 maj 2000 mottog kommissionen synpunkter från en konkurrent, vilka vidarebefordrades till Tyskland för yttrande. Tysklands svar inkom genom en skrivelse av den 1 augusti 2000.

I. FÖRFARANDE

(1) I november 1999 fick kommissionen via medierna kännedom om att statligt stöd planerades till förmån för Philipp Holzmann AG (nedan kallat PH AG). Genom en skrivelse av den 25 november 1999 bad kommissionen Tyskland om närmare detaljer. Genom en skrivelse av den 10 december 1999 anmälde Tyskland till kommissionen ett oprioriterat lån från statliga Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW) och en statlig lånegaranti, vilka skulle ingå i en omfattande omstruktureringsplan.

- (5) Efter anmodan översände Tyskland ytterligare uppgifter om det anmälda stödet genom skrivelser av den 25 april 2000, 21 juni 2000, 8 augusti 2000, 17 augusti 2000, 23 augusti 2000, 14 och 15 september 2000, 18 oktober 2000, 1, 13 och 24 november 2000, 14 och 20 december 2000, 10 och 24 januari 2001, 2 och 16 februari 2001, 14 mars 2001 och 4 april 2001.

⁽¹⁾ EGT L 83, 27.3.1999, s. 1.
⁽²⁾ EGT C 110, 15.4.2000, s. 2.

⁽³⁾ Se fotnot 2.

- (6) Den 31 augusti 2000 fick kommissionen kännedom om KfW:s avsikt att bevilja ett lån till PH AG och översände samma dag en begäran om upplysningar till Tyskland.
- (7) Tyskland översände ytterligare uppgifter om detta lån genom skrivelser av den 11 september 2000, 9 oktober 2000 och 1 november 2000. Den 19 oktober 2000 ägde ett samtal om detta rum mellan företrädare för kommissionen och företrädare för de tyska myndigheterna. Genom en skrivelse av den 8 januari 2001 redogjorde Tyskland för låneavtalet mellan KfW och Philipp Holzmann AG av den 8 december 2000. Ytterligare uppgifter översändes den 10 januari 2001.
- (10) PH AG och dess filialer har sin verksamhet inom koncernens kärnverksamhet. De viktigaste dotterbolagen är verksamma inom följande områden:
- Vägbyggnad och övrig konstruktion av transportvägar: Deutsche Asphalt Gruppe
 - Prefabricerade betongkomponenter⁽⁴⁾: Imbau-Gruppe
 - Fastighetsförvaltning: Holzmann Technischer Service GmbH (HSG)
 - Anläggningsarbete: Franki-Gruppe, Möbius Baugesellschaft (50 %)
 - Värme-, ventilations och klimatteknik: Scheu+Wirth AG
 - Projektutveckling: Ph. Holzmann Bau Projekt AG
 - Stålkonstruktion: Lavis.

II. DETALJERAD BESKRIVNING AV STÖDET

Philipp Holzmann-koncernen

- (8) PH AG är ett av de största tyska byggföretagen. Enligt sin egen bedömning var företaget tillsammans med sina dotterbolag fram till 1998 den näst största leverantören av byggtjänster i Tyskland och har sedan dess legat på tredje plats. Philipp Holzmann-koncernen är verksam inom ritning, planering, utveckling och genomförande av alla typer av byggprojekt. Dess kärnverksamhet omfattar områdena byggnation ovan och under jord inklusive industribygge, bostadsbygge och offentlig byggnation. Andra verksamhetsområden är bland annat vägbygge och stålkonstruktion samt drift och underhåll av byggnader. Via sina dotterbolag är Holzmann-koncernen verksam runt om i världen – framför allt i Europa och Förenta staterna, men även i Asien.
- (9) År 1999 tillhandahöll koncernen byggtjänster till ett värde av totalt 12,08 miljarder tyska mark (6,2 miljarder euro), varav 5,6 miljarder tyska mark (2,9 miljarder euro) i Tyskland. År 1999 tillhandahöll PH AG byggtjänster till ett värde av 2,3 miljarder mark (1,2 miljarder euro). Samma år uppgick koncernens försäljning till 8,9 miljarder mark (4,55 miljarder euro), och PH AG:s försäljning låg på 2,2 miljarder mark (1,1 miljarder euro). Vid slutet av år 1999 hade koncernen över 28 000 anställda runt om i världen, varav cirka 16 000 i Tyskland, och av dessa var cirka 5 000 anställda vid PH AG. I andra länder som Förenta staterna, Frankrike, Österrike, Nederländerna, Spanien och Thailand hade koncernen över 12 000 anställda.
- (11) Koncernens internationella verksamhet leds av Philipp Holzmann International, Frankfurt, och av olika dotterbolag. För verksamheten i Förenta staterna är J.A. Jones Inc. direkt ansvarigt, för Österrike Philipp Holzmann Österreich GmbH och Ast-Holzmann Baugesellschaft mbH. När det gäller byggtjänster på global nivå låg koncernen 1998 enligt egna uppgifter på sjunde plats bland de europeiska byggföretagen⁽⁵⁾.
- (12) Före krisen i november 1999 och den därpå följande omstruktureringen var den belgiska Gevaert-gruppen (med cirka 30 %) och Deutsche Bank AG (med cirka 15 %) de största aktieägarna; det övriga aktieinnehavet var spritt. Sedan kapitalökningen år 2000 är de största aktieägarna Deutsche Bank (cirka 20 %), Gevaert (cirka 13 %) och övriga konsortiebanker som medverkat till kapitalökningen.
- (13) Efter att ha haft en negativ affärsutveckling 1997 och 1998 inledde PH AG ett omfattande omstruktureringssprogram. I november 1999 upptäckte emellertid företaget avsevärda ännu icke registrerade förluster på ungefär 1,2 miljarder euro för 1999. Efter det att granskningen av räkenskaperna hade avslutats år 2000 kunde man konstatera en faktisk förlust för 1999 på 1,39 miljarder euro på koncernnivå och 1,4 miljarder euro för PH AG. Under åren 1993 till 1999 ökade förlusterna till mer än 3 miljarder euro.
- (14) Den 23 november 1999 lämnade PH AG in en konkursansökan till domstolen Amtsgericht Frankfurt/Main. Insolvensförfarandet hade blivit nödvändigt sedan de långivande bankerna inte kunnat enas om sina bidrag till den omstruktureringsplan som styrelsen för PH AG och en företagskonsult föreslagit.

⁽⁴⁾ Räknas enligt Holzmanns definition till kärnverksamheten.

⁽⁵⁾ Några uppgifter om konkurrenternas byggtjänster eller omsättning i Europa eller i gemenskapen fanns inte tillgängliga, men enligt egen bedömning har Holzmann en lägre placering om man ser enbart till byggtjänster/omsättning i Europa eller i gemenskapen.

Omstruktureringsstödet

(15) Konkursansökan drogs tillbaka den 24 november 1999, då långivarna till sist ändå kunde enas om omstruktureringsplanen efter det att den tyska regeringen hade tillkännagivit följande stödåtgärder:

a) Ett efterställt lån från statliga Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW) på 150 miljoner tyska mark (76,7 miljoner euro) med en räntesats på 3,5 procentenheter över Euribor. Lånet skall närmast löpa till den 30 juni 2001 och kan förlängas med högst tolv månader. Provisionen är 0,5 % per år.

b) En statlig lånegaranti på 100 miljoner tyska mark (51,1 miljoner euro) för ett lån på 125 miljoner tyska mark (63,9 miljoner euro), som skall beviljas på högst två år. Avgiften är 1,0 % per år.

(16) De båda åtgärderna anmäldes i december 1999 som omstruktureringsstöd och del av en övergripande plan för omstrukturering med operativa och ekonomiska åtgärder. Tyskland redovisade då en preliminär plan där endast några få operativa åtgärder beskrevs konkret. Dessa grunddrag skulle sedan utarbetas i detalj i december 1999 och januari 2000.

(17) De operativa åtgärderna utgjordes av a) en nedskärning med cirka 5 000 anställda, b) en minskning av antalet regionala enheter i Tyskland, c) strikt vinstorientering inom alla företagets områden, d) radikala nedskärningar av kostnaderna, e) en förbättring av kontrollsystemen och processhanteringen, f) rationalisering av verksamheten inom landet och g) en omorganisering av dotterbolagen och delägarskapen.

(18) De ekonomiska åtgärderna bestod enligt anmälan huvudsakligen av likviditetsstöd och nytt eget kapital på sammanlagt mer än 1,5 miljarder tyska mark. Medlen skulle tillhandahållas av tyska banker ("konsortiebanker"), som skulle dela bördan i förhållande till sitt value-at-risk. Till de viktigaste åtgärderna hörde en ökning av kapitalet genom kontant tillskott med föregående kapitalminskning, genom vilken nytt kapital på 647 miljoner euro skulle tillföras PH AG, köp av

konvertibla skuldebrev till ett värde av 396 miljoner euro och ett konsortielån på över 500 miljoner euro.

(19) Enligt anmälan var stödet den "avgörande vändpunkten" vad gäller förverkligandet av omstruktureringsplanen, som bankerna redan hade diskuterat sedan någon tid tillbaka.

Skäl till att inleda förfarandet

(20) I sitt beslut om att inleda ett formellt granskningsförfarande i enlighet med artikel 88.2 i EG-fördraget bedömde kommissionen att de åtgärder som skulle granskas utgjorde statligt stöd i den mening som avses i artikel 87.1 i EG-fördraget och artikel 61.1 i EES-avtalet, eftersom de snedvrider eller hotar att snedvrida konkurrensen och inverkar negativt på handeln mellan medlemsstaterna. Det efterställda lånet skulle beviljas av statliga KfW "i Förbundsrepubliken Tysklands intresse" och den statliga lånegarantin av den tyska regeringen. Båda åtgärderna var därför att betrakta som "stöd som ges av en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel" i den mening som avses i artikel 87.1 i EG-fördraget. PH AG och dess dotterbolag är verksamma i olika europeiska länder. Genom förbättringen av företagets ekonomiska situation skulle de nämnda åtgärderna sannolikt påverka den ekonomiska ställningen för konkurrenterna från andra medlemsstater⁽⁶⁾ och följaktligen inverka negativt på handeln mellan medlemsstaterna. På grund av oklara formuleringar i anmälan kunde kommissionen inte utsluta att en del av stödet, nämligen det efterställda lånet från KfW, redan hade betalats ut, varför Tyskland ombads att lämna en förklaring.

(21) På grundval av sin preliminära bedömning hade kommissionen kommit fram till att det anmälda stödet skulle bedömas utifrån gemenskapens riktlinjer för bedömning av statligt stöd till undsättning och omstrukturering av företag i svårigheter⁽⁷⁾ (nedan kallade riktlinjerna) och att inga andra gemenskapsriktlinjer var tillämpliga. Kommissionen ansåg vidare att formen av stöd var oförenlig med bestämmelserna i riktlinjerna för undsättningsstöd och stödde sin preliminära bedömning på förutsättningarna för beviljande av omstruktureringsstöd enligt punkt 3.2.2 i riktlinjerna. Kommissionen instämde i Tysklands uppfattning enligt anmälan, nämligen att PH AG var ett företag i svårigheter i den mening som avses i punkt 2.1 i riktlinjerna. Beträffande stödåtgärdernas förenlighet med den gemensamma marknaden hyste kommissionen dock avsevärda tvivel.

⁽⁶⁾ EG-domstolens dom av den 14 september 1994 i de förenade målen C-278-280/92, Spanien mot kommissionen, Rec. 1994, s. I-4103.

⁽⁷⁾ EGT C 288, 9.10.1999, s. 2.

a) Återställande av företagets lönsamhet

- (22) Tyskland hade dittills endast presenterat en allmän plan (preliminär plan) där bara några få driftmässiga åtgärder definierades konkret. Det var därför inte möjligt att bedöma de planerade åtgärderna och deras lämplighet för att avhjälpa de strukturella brister som orsakat problemen. Kommissionen kunde dessutom inte fastställa något entydigt samband mellan den driftmässiga delen av omstruktureringsplanen och de ekonomiska åtgärderna, eftersom uppgifter om kostnaderna för de planerade omstruktureringsåtgärderna saknades i anmälan.
- (23) I anmälan saknades vidare detaljerade dokument om den ekonomiska planeringen och preliminära resultaträkningar för de kommande fem åren samt scenarie- och riskanalyser, varför kommissionen inte kunde bedöma huruvida den presenterade planen var ändamålsenlig.
- (24) Mot bakgrund av tidigare fel som begåtts av företagsledningen frågade sig kommissionen slutligen om de planerade åtgärderna var tillräckliga för att få till stånd en fullständig bild av företagets och dess dotterbolags dolda skulder.

b) Undvikande av otillbörlig snedvridning av konkurrensen

- (25) Som motprestation för stödet nämndes i anmälan endast minskningen av antalet anställda (på koncernens huvudkontor, inom de regionala enheterna och vid filialerna och genom dess investeringar). Tillräckligt detaljerade uppgifter om förmodade effekter inom de marknadssegment som bedömdes som relevanta i anmälan saknades.
- (26) Med tanke på den överkapacitet inom byggsektorn som nämndes i anmälan hyste kommissionen dessutom allvarliga tvivel om huruvida avyttringarna och personalminskningen skulle kunna betraktas som en definitiv minskning av produktionskapacitet och undrade om inga andra åtgärder planerades för att kompensera de negativa följderna för konkurrenterna.
- (27) Slutligen konstaterade kommissionen att Tyskland inte hade presenterat någon jämförande bedömning av de ekonomiska och sociala effekter som det gynnade företags försvinnande skulle ge och att kvantitativa uppgifter saknades. Med tanke på företagets marknadsposition hyste kommissionen allvarliga tvivel om att Tyskland hade tecknat en balanserad bild av de sannolika följderna av undsättningen och omstruktureringen av företaget.

c) Stöd begränsat till ett minimum

- (28) Tyskland hade inte visat att stödet var begränsat till det minimum som var absolut nödvändigt för att återställa företagets lönsamhet och således inte möjliggjorde en ökning av produktionskapaciteten medan omstruktureringsplanen genomfördes.
- (29) Eftersom bankernas tidigare diskussioner om undsättning av företaget hade misslyckats, bad kommissionen Tyskland att inkomma med all erforderlig information för att visa att stödet var nödvändigt och att ytterligare förklara på vilka grunder det planerade stödet i anmälan hade beskrivits som avgörande.
- (30) Slutligen konstaterade kommissionen att offentliga banker var delaktiga i finansieringen av omstruktureringsplanen till cirka 30 %. I anmälan förklarades visserligen att de långivande bankernas bidrag avgjordes av deras value-at-risk, men några ytterligare förklaringar lämnades inte. Kommissionen bedömer offentliga bankers bidrag enligt principen om en privat investerars agerande i en marknadsekonomi. Eftersom kommissionen saknade en exakt tolkning av value-at-risk, var det inte uteslutet att de offentliga bankernas delaktighet stred mot denna princip och eventuellt skulle betraktas och granskas som ytterligare statligt stöd till företaget.
- (31) Kommissionen bedömde därför de anmälda åtgärderna som statligt stöd och hyste allvarliga tvivel om deras förenlighet med den gemensamma marknaden.

III. TYSKLANDS SYNPUNKTER

- (32) Tyskland bekräftade att varken lånegarantin eller det efterställda lånet från KfW hade beviljats. Tyska statens beslut av den 9 december 1999 om en lånegaranti innehåller ett förbehåll om anmälningsskyldigheten, varför varken något dokument om lånegaranti utfärdats eller något låneavtal slutits. Dessutom kan utbetalningar på basis av det efterställda lånet enligt avtalet endast ske med det förbehållet att kommissionen godkänner stödet.

Återställande av företagets lönsamhet

- (33) Tyskland har redovisat den detaljerade omstruktureringsplan som utarbetats av företagskonsulten och som i februari 2000 presenterats för konsortiebankerna. I planen ingår en bedömning av konkurrensen på de tyska byggmarknaderna och en analys av orsakerna till företagets problem. En analys av de potentiella riskerna i samband med de icke avslutade byggnadsprojekten presenterades också.

- (34) Vidare lämnade Tyskland mer detaljerade uppgifter om de underskott som orsakat företagets svårigheter. Enligt dessa uppgifter hade förlusterna framför allt vållats av nedan beskrivna utveckling, som huvudsakligen uppträtt i Tyskland:
- a) Den generella inriktningen på en tillväxt "ovanför marknadsutvecklingen" - omsättning "köptes".
 - b) Den riskfyllda egna utvecklingen av stora projekt, delvis förknippade med övertagande av driftsrisker efter det att byggnadsfasen avslutats (t.ex. "Kölnarena").
 - c) De ekonomiska svårigheterna inom den tyska byggsektorn, som framför allt orsakats av det ihållande överutbudet av byggtjänster i de nya tyska delstaterna.
 - d) Ineffektiv kostnadsshantering och ineffektiva organisationsstrukturer.
 - e) Ineffektiv delägarskaps- och koncernstruktur (delvis också utanför Tyskland).
- (35) Till de driftmässiga omstruktureringsåtgärderna hör en minskning av de regionala enheterna och antalet anställda, en nedskärning av kostnaderna och en förbättring av ledningsstrukturerna och kostnadskontrollen samt en utgallring av aktieportföljen. Vid utgången av 1999 var företaget delägare i cirka 600 bolag; detta antal skall minskas till cirka 300-350 genom fusioner, avyttringar eller nedläggningar av dotterbolag. Ytterligare möjligheter till avyttringar eller fusioner skall undersökas. Likvidationen av de båda utländska dotterbolagen Philipp Holzmann Iberica (Spanien) och Nord-France SA, som redan planerats, skall dessutom slutföras snabbt. Företaget skall i framtiden koncentrera sig på två huvudregioner, nämligen Tyskland och Förenta staterna.
- (36) De viktigaste omstruktureringsåtgärderna i den redovisade planen gäller Tyskland. Antalet anställda i Tyskland skall minskas med nästan 5 000, varav cirka 3 400 genom nedläggning av de regionala enheterna och andra rationaliseringsåtgärder och mer än 1 500 genom avyttring av dotterbolag. Rationaliseringsåtgärderna skall till största delen avslutas redan under år 2000. Det angavs inte någon exakt tidsplan för avyttringen av de tyska dotterbolagen, dvs. de flesta bolagen med undantag av Imbau, Deutsche Asphalt, HSG och Scheu und Wirth (sammanslagning med HSG).
- (37) Uppgifter som presenterades i början av år 2001⁽⁸⁾ innehåller justeringar av den ursprungliga planen: I den detaljerade planen från februari 2000 förutsågs en ny struktur för PH AG med 7 huvudkontor och 10 filialer, vilket skulle få till följd nedläggning av 23 regionala enheter. I den ändrade planen ingår nedläggning av ytterligare huvudkontor, varigenom den nya strukturen kommer att bestå av endast 5 huvudkontor och 9 filialer. I samband med de planerade rationaliseringsåtgärderna och nedläggningarna avskedades ungefär 3 000 anställda; därutöver hade 1 800 anställda lämnat företaget av andra skäl (och ersatts av ungefär 700 nyanställda). Ytterligare 300 till 350 anställda kommer att lämna företaget på grund av de ytterligare nedläggningarna av regionala enheter. Vidare hade 300 anställda berörts av de redan genomförda avyttringarna i Tyskland och 700 genom personalminskning i fyra dotterbolag. Genom nedläggningen av ett dotterbolag försvinner ytterligare 300 arbetstillfällen. De övriga planerade avyttringarna av dotterbolag har nu konkretiserats (de gäller t.ex. också Deutsche Asphalt) och kommer att leda till att ytterligare 3 000 arbetstillfällen försvinner inom koncernen⁽⁹⁾. Totalt mer än 7 000 anställda berörs eller kommer att beröras av omstruktureringsåtgärderna, dvs. klart fler än ursprungligen planerat. Försäljningsvolymen för de redan genomförda eller planerade avyttringarna i Tyskland uppgår till ungefär 360 miljoner euro. Utomlands har sedan dess också dotterbolag i Österrike och Nederländerna avyttrats, utöver de redan planerade åtgärderna för dotterbolagen i Frankrike och Spanien. Dessa nedläggningar och avyttringar gäller totalt en omsättning på cirka 270 miljoner euro och ungefär 1 300 anställda.
- (38) Generellt skall koncernens verksamheter i Tyskland koncentreras på kärnverksamheten och på fastighetsförvaltning. Tyngdpunkten i den framtida kärnverksamheten skall utgöras av större byggnadsprojekt. De tyska dotterbolag som är verksamma inom andra områden skall avyttras eller bli mindre. Dessutom kommer Holzmann att lämna den riskfyllda verksamheten med projektutveckling och drivande av projekt som exempelvis "Kölnarena". Till kommissionen översändes på begäran följande uppgifter och uppskattningar beträffande utvecklingen av omsättningen i tre segment av kärnverksamheten⁽¹⁰⁾:

⁽⁸⁾ Tysklands skrivelser av den 2 februari 2001 och 14 mars 2001.

⁽⁹⁾ Tysklands skrivelse av den 4 april 2001.

⁽¹⁰⁾ Tysklands skrivelse av den 4 april 2001.

Projektstorlek miljoner tyska mark (miljoner euro)	Holzmanns andel av omsättningen i tre segment av kärnverksamheten ⁽¹⁾		
	1999	2000	2001
< 5 (2,56)	21 %	18 %	10 %
5–40 (2,56–20,5)	54 %	41 %	40 %
> 40 (20,5)	25 %	41 %	50 %
Totalt i % (miljoner euro)	100 % (1 943)	100 % (1 636)	100 % (1 278)

⁽¹⁾ I denna tabell ingår PH AG med dotterbolag liksom Imbau och Franki i kärnverksamheten.

- (39) Vidare konkretiserades de planerade avyttringarna i detalj i mars 2001. Det meddelades att också Deutsche Asphalt och delägarskapet i Möbius på 50 procent skall avyttras. Man avser att lägga ned Lavis. Dessutom planeras nedskärningar vid Scheu und Wirth och Franki (se skäl 51).
- (40) Till de övriga åtgärderna i omstruktureringsplanen hör de anställdas bidrag genom extraarbete (beräknas till 64 miljoner euro), bidrag från föreningen för säkerställande av pensioner (ungefär 7 miljoner euro/år), effektivitetsökning/besparingar (material, underentreprenörer m.m., beräknat till totalt över 225 miljoner euro) och en operativ likviditetsökning genom avyttringar och minskning av fordringarna till ett totalvärde av ungefär 300 miljoner euro.
- (41) Genom en skrivelse av den 2 februari 2001 presenterade Tyskland en översikt över omstruktureringskostnaderna och de motsvarande ekonomiska behoven.
- (42) Omstruktureringskostnaderna inklusive balansräkningsåtgärden för att undvika insolvens uppgår uppskattningsvis till följande belopp:

1. Avvärijande av insolvens	665 miljoner euro
2. Likviditet/erforderlig ökning av eget kapital	1 043 miljoner euro
3. Avvecklingskostnader för projekten Kölnarena, City-Carree Magdeburg och Sun Flower Tower	199 miljoner euro
4. Personal	103 miljoner euro
5. Avyttringar, omstrukturering och nedläggning av dotterbolag, värdejusteringar	162 miljoner euro
6. Extra risker genom konkursförfarandet	141 miljoner euro
Summa 2–6	1 648 miljoner euro

Följande medel är avsedda att täcka dessa kostnader:

1. Nedprioritering av fordringar (balansräkningsåtgärd)	665 miljoner euro
2. Kapitalökning	647 miljoner euro
3. Omvandling av krediter under 1 till kapital (konvertibla skuldebrev)	391 miljoner euro
4. Kontanta medel under åtgärd 3	5 miljoner euro
5. Konsortielån	511 miljoner euro
6. Efterställt lån från KfW + garanterat banklån	141 miljoner euro
Summa 2–6	1 695 miljoner euro

- (43) I en s.k. "Asset Deal" med ett bokfört värde på 621 miljoner euro och ett uppskattat marknadsvärde på 675 miljoner euro planerades avyttring av 33 projekt till de finansinstitut som ursprungligen finansierat dem. I en "Special Purpose Vehicle" (SPV) medtogs 83 projekt som inte finansierats av finansinstituten med ett sammanlagt marknadsvärde på uppskattningsvis 281 miljoner euro; tillgångarna skulle avyttras till bolag som inte hörde till koncernen. Dessutom planerades avyttring av byggnaden "Tanusanlage". Det huvudsakliga målet med dessa försäljningar var att betala tillbaka konsortiekrediten (och därmed uppnå en minskning av balansomslutningen, dvs. av tillgångarna på den ena sidan och skulderna på den andra sidan) och om möjligt få extra medel för likviditetsreserven. Konsortiekrediten på 511 miljoner euro skulle betalas tillbaka under loppet av år 2000 och senast den 30 november 2000. På grund av oenighet om värderingen av den fasta egendomen och vissa organisatoriska problem kunde tidsplanen inte hållas (se skälen 59 f.).
- (44) Även en affärsplan för åren 2000 till 2004 presenterades med produktions- och likviditetsplanering och resultaträkningar på basis av de tre begärda scenarierna – gynnsammaste utveckling, medelgod eller "realistisk" utveckling och ogynnsammaste utveckling – och en riskanalys med uppmärksamheten framför allt riktad på likviditetsreserverna under olika förutsättningar. Det bör observeras att det gynnsammaste scenariot låg till grund för den ursprungliga omstruktureringsplanen och att planeringen därefter anpassades till den faktiska utvecklingen. De viktigaste skillnaderna mellan det gynnsammaste och det ogynnsammaste scenariot gällde avvikelser i driftsresultatet och det totala årsresultatet och i de erforderliga likviditetsreserverna. För fallet med den ogynnsammaste utvecklingen – som skulle kunna uppstå på grund av förseningar i samband med viktiga åtgärder som avyttring av fast egendom och minskning av fordringarna eller på grund av nödvändiga omstruktureringsåtgärder inom dotterbolag för vilka senare avyttring planerats – beräknades ett extra likviditetsbehov på 480 till 490 miljoner euro.
- (45) Vidare presenterades revisorernas rapporter för 1999 och information om företagets åtgärder för att befria sig från avtal och skyldigheter förknippade med framtida risker och för att söka efter dolda skulder.
- (46) I en s.k. "Asset Deal" med ett bokfört värde på 621 miljoner euro och ett uppskattat marknadsvärde på 675 miljoner euro planerades avyttring av 33 projekt till de finansinstitut som ursprungligen finansierat dem. I en "Special Purpose Vehicle" (SPV) medtogs 83 projekt som inte finansierats av finansinstituten med ett sammanlagt marknadsvärde på uppskattningsvis 281 miljoner euro; tillgångarna skulle avyttras till bolag som inte hörde till koncernen. Dessutom planerades avyttring av byggnaden "Tanusanlage". Det huvudsakliga målet med dessa försäljningar var att betala tillbaka konsortiekrediten (och därmed uppnå en minskning av balansomslutningen, dvs. av tillgångarna på den ena sidan och skulderna på den andra sidan) och om möjligt få extra medel för likviditetsreserven. Konsortiekrediten på 511 miljoner euro skulle betalas tillbaka under loppet av år 2000 och senast den 30 november 2000. På grund av oenighet om värderingen av den fasta egendomen och vissa organisatoriska problem kunde tidsplanen inte hållas (se skälen 59 f.).
- (47) Enligt de uppgifter som presenterades hade efterfrågan på byggtjänster ständigt sjunkit i Tyskland sedan 1995. Den viktigaste orsaken till denna utveckling var den enorma ökningen av byggverksamheten i de nya tyska delstaterna till följd av den ökande efterfrågan efter återföreningen. Sedan 1995 kännetecknas marknaden av sjunkande efterfrågan på grund av ett för stort utbud av byggtjänster. För år 2000 förutsågs enligt uppgifter från Tyskland en tillväxt av den inhemska byggmarknaden på 1 %. Den detaljerade omstruktureringsplanen från februari 2000 innehåller också en marknadsstudie och marknadsanalys där en stagnation på lång sikt inom sektorn förutsågs. De uppgifter som presenteras visar en beräknad tillväxt på i genomsnitt 1,3 % vad gäller investeringar för åren 1999 till 2005, medan en reell tillväxt på cirka 2 % förutsätts för år 2000.
- (48) Med ledning av de uppgifter som presenterats kan den tyska byggnadsnäringen beskrivas som en sektor med överkapacitet. Tyskland påpekar emellertid att kapacitet inom byggsektorn, i motsats till processindustrin, inte består av produktionsanläggningar och fabriksbodar, utan nästan uteslutande av de anställda och i mindre omfattning av mobil utrustning och maskiner, som för det mesta leasas. Kapacitetsutnyttjandet kan därför bara mätas i byggnadsproduktion per anställd – om det över huvud taget kan mätas. Av de uppskattade värden som presenterats framgår att byggnadsproduktionen per anställd ligger ungefär 8 till 10 % lägre än toppåret 1994/1995 i de gamla tyska delstaterna och ungefär 20 % lägre än detta år i de nya delstaterna.
- (49) Tyskland har avgränsat tre relevanta marknadssegment inom kärnverksamheten som är betydelsefulla för Holzmanns framtida strategi: ett segment för stora projekt, ett segment för medelstora projekt och ett för små byggnadsprojekt (se även skäl 38).
- (50) För Tyskland tycktes det vara synnerligen svårt att presentera siffermaterial eller ens uppskattningar vad gäller marknadsvolym, Holzmanns ställning inom dessa tre segment och omstruktureringens konsekvenser för företagets närvaro på marknaden. Man utgår från att Holzmann under de senaste åren totalt sett har fallit från andra till tredje plats inom byggnadsnäringen efter Hochtief och Walther-gruppen. Detta uppges också gälla för kärnverksamheten; eventuellt är Holzmann här dock bara fjärde största leverantör. Beträffande marknadsandelar kunde Tyskland bara presentera grova uppskattningar. Både inom byggnadsnäringen totalt och inom kärnverksamheten uppskattades andelen till ungefär 2

Undvikande av otillbörlig snedvridning av konkurrensen

- (46) Genom en skrivelse av den 15 mars 2000 presenterade Tyskland information om utvecklingen inom byggsektorn. Eftersom cirka 85 % av Holzmanns byggnadsproduktion inom gemenskapen med ett värde på cirka 4 miljarder euro (1998) skett i Tyskland, ligger de väsent-

(¹¹) Dessa belägg är baserade på analyser från området koncentrationskontroll. Tyskland hänvisade till konkurrensmyndigheten Bundeskartellamts beslut (1995) om den på sin tid planerade koncentrationen mellan Holzmann och Hochtief, se Wirtschaft und Wettbewerb 1995, s. 515; se även koncentrationsärendet Bank Austria och Creditanstalt, (EGT C 160, 27.5.1997, s. 4, punkterna 84, 85 och 86).

till 3 %. Tyskland presenterade följande uppskattning, indelad efter segment: mindre än 1 % för små byggnadsprojekt, 3 till 4 % inom det medelstora segmentet och 4 till 5 % för stora projekt. Omsättningen inom kärnverksamheten väntas minska med 16 % år 2000 och med ytterligare 22 % år 2001. Inom marknadssegmentet för små byggnadsprojekt väntas minskningen under samma tidsperiod vara 25 respektive 50 % och inom det medelstora segmentet 35 respektive 23 %. Inom segmentet med stora projekt väntas omsättningen öka med uppskattningsvis 30 % år 2000 och förbli i stort sett oförändrad eller minska något år 2001.

(51) Tyskland har också presenterat detaljerade förklaringar beträffande effekterna av avyttringarna inom andra områden av byggnadsnäringen. I Tyskland kommer Holzmann genom den nyligen planerade avyttringen av Deutsche Asphalt att lämna vägbyggnad och asfaltproduktion. Deutsche Asphalt är ett av de ledande företagen inom detta område med mer än 2 500 anställda och en omsättning på cirka 300 miljoner euro. Dessutom skall Lavis' stålkonstruktionsverksamhet (omsättning 7 miljoner euro år 2000) läggas ned och aktieinnehavet på 50 % i anläggningsföretaget Möbius (omsättning 62 miljoner euro) avyttras. Vidare skall verksamheterna inom Scheu Wirth på området värme-, ventilations- och klimatteknik (omsättning för närvarande 91 miljoner euro) klart reduceras (en reduktion med ungefär en tredjedel och sammanslagning med HSG, fastighetsförvaltning) och verksamheten i Sydtykland inom det på området specialanläggningsarbete verksamma Franki läggas ned. Dessutom lämnar man eller har man lämnat många små nischområden som geofysik och specialiserade ingenjörstjänster.

(52) När det gäller andra medlemsstater har Holzmann lämnat Frankrike helt (Nord Frances omsättning 1999 var fortfarande cirka 5 miljoner euro) och Spanien (PH-Iberica, med en omsättning på 80 miljoner euro 1999). Dessutom har ett av de båda österrikiska dotterbolagen (Held & Francke, med en omsättning på 83 miljoner euro) avyttrats, liksom ett av de båda nederländska företagen (Hillen und Roosen, med en omsättning på 102 miljoner euro).

(53) Tyskland har dessutom redovisat en kvantitativ analys av de sociala och ekonomiska konsekvenserna av att företaget försvinner jämfört med de ekonomiska och sociala konsekvenserna av att omstruktureringsplanen genomförs, av vilken det framgår att omstruktureringen redan nu har lett till att ungefär 6 000 arbetstillfällen har försvunnit inom koncernen och cirka 2 050 hos under-

entreprenörer. Jämfört med detta skulle ett insolvensförfarande ha varit förknippat med avsevärt högre risk för underentreprenörerna (enligt den information som presenterats uppnår Holzmann ungefär två tredjedelar av sin omsättning via underentreprenörer). Enligt Tysklands uppgifter skulle omkring 37 500 arbetstillfällen ha berörts genom åtföljande konkurser bland underentreprenörer⁽¹²⁾. Vidare uppgavs att ett (inte närmare preciserat) antal arbetstillfällen inom själva Holzmann åtminstone temporärt skulle ha bibehållits genom grundande av självständiga bolag vid ett insolvensförfarande. Om verksamheten hade upphört, skulle förvisso inte bara samtliga arbetstillfällen inom Holzmann ha försvunnit, utan om samtliga byggnadsprojekt hade stoppats skulle detta också ha lett till avsevärda ekonomiska förluster för samtliga partnerföretag och underentreprenörer.

Begränsning av stödet till ett minimum

(54) Information om varför stödet är nödvändigt och förklaringar till att förhandlingarna mellan de långivande bankerna tidigare hade misslyckats presenterades under förfarandet och på möten med företrädarna för de tyska myndigheterna och kompletterades av tre stora långivande banker i februari och mars 2001. Enligt dessa hade de 20 viktiga långivande bankerna visserligen i princip enats om omstruktureringsplanen, men däremot inte om de individuella bidragen till finansieringen av denna. Denna lösning ledde till att konkursansökan inlämnades den 23 november 1999. Meningsskiljaktigheterna berodde huvudsakligen på att Deutsche Bank i egenskap av största andelsinnehavare hade andra intressen än de övriga bankerna, som endast var långgivare. Därför var några banker i synnerhet inte beredda att delta i kapitalökningen. Deutsche Bank ökade slutligen sitt bidrag avsevärt, men vissa finansieringsluckor kunde inte täckas, varför konkursansökan var ofrånkomlig.

(55) Dessa luckor berodde enligt Tysklands uppgifter framför allt på extra risker motsvarande över 141 miljoner euro (inklusive stilleståndskostnader) som uppkommit genom den för varje dag ökande risken för insolvens. De kunde täckas genom den tyska regeringens löfte om att bevilja det aktuella stödet, så att konkursansökan kunde dras tillbaka den 24 november 1999.

(56) Vad gäller offentliga bankers deltagande i konsortiet av de viktigaste långivande bankerna och konceptet med value-at-risk lämnades också detaljerad information in senare. I det långivande konsortiet var enligt denna information nio offentliga banker representerade, med ett sammanlagt bidrag på i storleksordningen 26 % (kapitalökningen) respektive 33 % (konsortielånet). De enskilda andelarna beräknades för samtliga – offentliga och privata – kreditinstitut på basis av deras respektive andel av de utestående fordringarna. Deutsche Bank åtog sig som största aktieägare en större andel. Tyskland presenterade dessutom underlagsdokument av vilka de utestående fordringarna och beräkningen av bidragen på denna grundval framgår.

⁽¹²⁾ Denna uppskattning innehöll särskilda sannolika risker för olika kategorier av underentreprenörer berorende på deras omsättning med anknytning till Holzmann (i absoluta tal och proportionellt).

IV. SYNPUNKTER FRÅN ANDRA BERÖRDA PARTER

(57) När kommissionens beslut om att inleda förfarandet hade offentliggjorts, presenterade en konkurrent följande sammanfattade synpunkter: Stödet gav Holzmann en konkurrensfördel, trots att företaget genom att ha dumpat priserna självt är ansvarigt för sina svårigheter, medan andra företag däremot inte kommit i åtnjutande av statligt stöd. Stödet gjorde det möjligt för Holzmann att fortsätta med sin prisdumpningspolitik. Minskningen av antalet anställda vid Holzmann, som varit tänkt som kompensation för att stödet beviljats, uppnåddes genom avyttring av dotterbolag, medan arbetstiden däremot ökades inom de återstående dotterbolagen, varför effekten av minskningen av antalet anställda uteblev. Slutligen kunde man inte utesluta att det förhållandet att offentliga banker deltog i långivarkonsortiet kunde utgöra ytterligare (dolt) stöd.

V. TYSKLANDS REAKTION PÅ SYNPUNKTERNA FRÅN ANDRA BERÖRDA PARTER

(58) Tyskland svarade enligt följande på påpekandena: Både det statliga stödet och de anställdas bidrag var tidsbegränsade och kunde därför inte ge företaget några konkurrensfördelar eller påverka dess prispolitik. Vidare hade Holzmann garanterat att detta stöd inte skulle användas i konkurrensyfte. Dessutom planerade Holzmann att lämna massproduktionen, reducera sin byggnadsproduktion mellan 1998 och 2001 med 39 % och minska personalen med hela 49 %. De offentliga bankerna var precis som de privata bankerna långgivare till Holzmann och hörde därmed till de viktigaste banker ("kärnbanker") som medverkade till omstruktureringsåtgärderna i förhållande till sin andel av value-at-risk. Detta kunde inte ses som statligt stöd.

VI. NYA KREDITER FRÅN KONSORTIEBANKERNA OCH KfW

(59) Konsortielånet skulle betalas tillbaka senast den 30 november 2000. Sommaren 2000 stod det emellertid klart att planen inte kunde följas i detta avseende, vilket framför allt berodde på att de planerade avyttringarna av fast egendom inte kunde genomföras på det planerade sättet och inom den angivna tidsfristen. På grund av oenighet mellan Holzmann och bankerna om tillgångarnas värde reducerades den "Asset Deal" som utformats avsevärt till omfånget, och ett stort antal projekt kan Holzmann nu på egen hand marknadsföra. Avyttringen av de berörda tillgångarna tar därför längre tid än planerat. Dessutom ändrades strukturerna för SPV-konceptet - några projekt togs bort, andra lades till och genomförandet försenades. Även försäljningen av Taunusanlage försenades.

(60) Till svårigheterna med att genomföra försäljningen av tillgångarna enligt planerna kom den ytterligare omständigheten att det anmälda stödet inte kunde betalas ut på grund av kommissionens fortsatta granskning.

(61) Därför måste tidsfristen för amortering av konsortielånet på 511 miljoner euro (1 miljard tyska mark, "konsortielån I") förlängas. Vidare planerades ytterligare en kredit på 63,9 miljoner euro (125 miljoner mark), som skulle tillhandahållas av KfW.

(62) Kommissionen fick kännedom om dessa planer den 31 augusti 2000 och skickade redan samma dag ut en begäran om upplysningar. I sin svarsskrivelse av den 11 september 2000 meddelade Tyskland räntesatsen för det planerade lånet (2,95 procentenheter över Euribor), provisionen (0,5 % per år) och det i och med senioritetsprincipen viktigaste ytterligare villkoret, nämligen att lånet bara skulle få tas i anspråk när andra krediter uttömts och att återbetalningen skulle vara prioriterad. Att konsortiekredit I skulle förlängas med ett grundbelopp på minst 95 miljoner euro (185 miljoner mark) angavs som en förutsättning för att detta lån skulle beviljas.

(63) Eftersom det inte gick att se när dessa åtgärder skulle få effekt och hur det exakta förhållandet mellan konsortiekrediten och krediten från KfW skulle komma att se ut vad gäller utnyttjande och amortering, skickade kommissionen den 20 september 2000 och den 22 november 2000 ytterligare en begäran om upplysningar, som Tyskland svarade på (se skäl 7). Dessutom ägde en diskussion rum den 19 oktober 2000 mellan kommissionen och de tyska myndigheterna, KfW och Holzmanns konsulter. Låneavtalen presenterades den 8 januari 2001, och de slutgiltiga svaren inkom den 10 januari 2001. Enligt dessa trädde följande finansiella omstruktureringsåtgärder i kraft med verkan från den 1 december 2000:

a) Amorteringstiden för konsortielån I förlängdes, dvs. återbetalningen av det belopp som tagits i anspråk (171 miljoner euro) var nu planerad till den 31 januari 2001⁽¹³⁾.

b) En ny konsortiekredit (konsortielån II) på 256 miljoner euro (500 miljoner mark) beviljades av konsortiebankerna fram till den 29 november 2001. Räntesatsen är 2,95 procentenheter över Euribor och provisionen 0,5 % per år.

c) KfW ställde en kredit på 63,9 miljoner euro (125 miljoner mark) till förfogande (KfW II) till den 29 november 2001 med samma räntesats och provision som för konsortielån II.

⁽¹³⁾ Enligt nyare information, som presenterades den 15 mars 2001, skulle konsortielån på grund av ytterligare förseningar med försäljningen av tillgångar slutligen vara återbetalt den 16 mars 2001.

Andra befintliga krediter förlängdes dessutom ytterligare fram till den 29 november 2001, såvida de inte överförs till de konvertibla skuldebrev.

knutna till ett planerligt förverkligande av omstruktureringsåtgärderna.

VII. VÄRDERING AV STÖDÅTGÄRDERNA

(64) De båda krediterna, konsortielån II och KfW II, är direkt förbundna med varandra: KfW II kan endast tas i anspråk om de övriga krediterna är uttömda (senioritetsprincipen). Amorteringen sker fortlöpande genom avyttring av tillgångar ("Asset Deal" och egen marknadsföring) och i proportion till konsortielån II. Så snart som utnyttjandet av konsortielån II uppgår till 95 miljoner euro (185 miljoner mark) eller mindre, amorteras lånet från KfW i första hand. Upp till beloppet 95 miljoner euro minskas lånebeloppet för konsortielån II med varje återbetalning. Det måste under alla omständigheter minskas med 51 miljoner euro före den 31 mars 2001 och med ytterligare 128 miljoner euro före den 30 juni. Dessa minskningar träder i kraft automatiskt om de inte redan tidigare åstadkommit genom amorteringar ur intäkterna av försäljningar. KfW II minskas under dessa exceptionella omständigheter i motsvarande grad. Under normala förutsättningar kan hela KfW II-krediten tas i anspråk fram till den 30 oktober 2001, och den skall återbetalas slutgiltigt senast den 29 november 2001.

(67) Stödåtgärderna kan förbättra PH AG:s ekonomiska situation. Företaget är tillsammans med sina dotterbolag en av de största leverantörerna av byggtjänster i Tyskland, där det har 85 % av sin byggnadsproduktion inom gemenskapen, till ett värde av ungefär 4 miljarder euro (koncernen, läget 1998). Philipp Holzmann-koncernen har betydande aktiviteter också i andra medlemsstater som Nederländerna och Österrike liksom förut i Spanien och Frankrike. Efter omstruktureringen kommer företagets europeiska verksamhet utanför Tyskland framför allt att vara förlagd till Österrike. Åtgärderna i fråga kommer sannolikt att påverka konkurrenter i Tyskland och andra medlemsstater och därmed snedvrیدا eller hota att snedvrیدا konkurrensen och inverka negativt på handeln mellan medlemsstaterna.

Det efterställda lånet från KfW och den statliga lånegarantin

(65) Enligt Tysklands tolkning utgör KfW II inte stöd. Villkoren för krediten är marknadsmässiga enligt den tyska regeringens uppfattning, eftersom räntesatsen motsvarar räntesatsen för de långivande bankernas konsortielån II och risken är mindre på grund av senioritetsprincipen för KfW II. Tyskland har också presenterat en skrivelse från ABN AMRO Bank till Holzmann, enligt vilken en räntesats på 2,95 till 3,5 procentenheter över Euribor kan anses vara marknadsmässig för ett lån till ett företag "utan kreditbetyg" för en kredit utan säkerhet. Dessutom förklarade Tyskland att KfW II inte – i motsats till det efterställda lånet – beviljades i Förbundsrepubliken Tysklands intresse ("tilldelningsaffär"), utan ställdes till förfogande av KfW:s så kallade kommersiella gren. Vidare förklarades i Tysklands skrivelse av den 10 januari 2001 att KfW II skulle tjäna till att finansiera den "normala affärsverksamheten", medan däremot det anmälda stödet, t.ex. den garanterade krediten, skulle stödja ett företag i svårigheter i dess omstruktureringsfas.

(68) KfW är en statligt ägd bank, som skall bevilja det efterställda lånet "i Förbundsrepubliken Tysklands intresse". Även den statliga lånegarantin beviljas av den tyska regeringen, varför båda åtgärderna skall betraktas som stöd som ges av en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel i den mening som avses i artikel 87.1 i EG-fördraget.

(69) Tyskland har inte bestridit denna bedömning i sitt ställningstagande till inledandet av förfarandet enligt artikel 88.2 i EG-fördraget. Kommissionen bekräftar den uppfattning som den uttryckte när förfarandet enligt artikel 88.2 i EG-fördraget inleddes.

Den kredit som beviljats av KfW

(66) I inledningarna till avtalen om KfW II och konsortielån II, som presenterades den 8 januari 2001, hänvisas det dock entydigt till omstruktureringen av Holzmann. Där förklaras att den i väsentliga delar förverkligade "omstruktureringsplan I", för vilken konsortielån I ställts till förfogande, hade uppdaterats på grund av utvecklingen under tiden och att denna uppdaterade omstruktureringsplan hade presenterats för bankerna. Båda krediterna tjänar till att täcka likviditetsbehovet och är

(70) Den kredit ("KfW II") som beviljats av KfW med verkan den 1 december 2000 i samband med den av bankerna tillhandahållna nya konsortiekrediten ("konsortielån II") skall enligt kommissionens uppfattning också, i strid med Tysklands åsikt, ses som statligt stöd.

(71) Till att börja med övertygar inte Tysklands förklaring om att KfW II inte – i motsats till det efterställda lånet – beviljats i Förbundsrepubliken Tysklands intresse ("tilldelningsaffär"), utan av KfW:s så kallade kommersiella gren. Tyskland har inte presenterat några bevis för att KfW II beviljats av den kommersiella grenen eller en kommersiell gren av KfW eller för att det skulle finnas två klart åtskilda områden inom KfW.

- (72) Mot bakgrund av de aktuella omständigheterna och Holzmanns ekonomiska situation hösten 2000, då de nya krediterna förhandlades fram och slutligen beviljades, övertygar dessutom inte Tysklands motivering att villkoren för KfW II var marknadsmässiga.
- (73) Det stämmer förvisso att räntesatsen och provisionen för KfW II och konsortielån II är lika och att även återbetalningsvillkoren är likartade (dvs. proportionell amortering av båda lånen om konsortielån II tas i anspråk med mer än 95 miljoner euro, och i annat fall till och med prioriterad amortering för KfW, men ingen minskning av krediten från KfW med varje återbetalning). Likheten i fråga om villkor bevisar emellertid inte i sig att statliga KfW beter sig som en privat, marknadsekonomiskt agerande långgivare. Det som är avgörande är det ekonomiska läge i vilket krediten från KfW beviljades. När det hösten 2000 stod klart att försäljningen av den fasta egendomen inte kunde genomföras i avsedd form och inom planerad tid och konsortiekredit I därför inte kunde betalas tillbaka före den 30 november 2000, beviljade de långgivande bankerna i eget intresse den nödvändiga förlängningen av amorteringstiden för konsortielån I och den nya krediten i samband med konsortielån II. Risken för deras utestående fordringar vid en eventuell ny insolvenssituation var hög, och fortsatt ekonomiskt stöd till Holzmann var det klart bättre alternativet om man ville agera förnuftigt ekonomiskt sett. KfW var däremot inte långgivare till företaget vid denna tidpunkt och löpte därför ingen risk beträffande fordringar. Beviljande av en kredit som inte är garanterad (genom materiella eller immateriella tillgångar eller borgen) överensstämmer inte med en privat investerares beteende i en marknadsekonomi under dessa förutsättningar. Enligt vad kommissionen känner till erbjöd sig inte någon annan oberoende bank, dvs. någon bank som inte hörde till långgivarkonsortiet, att bevilja Holzmann AG kredit – inte heller ABN AMRO.
- (74) Tysklands förklaring att KfW II tjänar till att finansiera den "normala verksamheten" och inte Holzmanns omstrukturering är inte heller övertygande. I avtalen om KfW II och konsortielån II hänvisas entydigt till fortsättning och anpassning av omstruktureringen av Holzmann, både i inledningarna och i villkoren, och båda krediterna är direkt kopplade till varandra vad gäller utnyttjande, återbetalning och varaktighet (se skäl 63). Vidare behöver Holzmann inte bara likviditet för direkt finansiering av omstruktureringen, utan också för att överleva på marknaden under omstruktureringsfasen. På grund av byggindustrins särskilda kännetecken måste byggnadsprojekt i stor utsträckning finansieras i förväg. Enligt den information som står till kommissionens förfogande krävs det en likviditetsreserv motsvarande ungefär 15 % av byggnadsproduktionen. Konsortielån II och KfW II tjänar detta syfte, eftersom den ursprungligen planerade likviditeten inte fanns vid slutet av 2000, vilket framför allt berodde på att försäljningen av tillgångar hade försenats och att de ursprungligen inplanerade stödåtgärderna ännu inte hade betalats ut.
- (75) Följaktligen måste KfW II klassificeras som stöd som ges av en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel i den mening som avses i artikel 87.1 i EG-fördraget. KfW är ett statligt finansinstitut; det har inte bevisats att det finns en kommersiell gren eller att det är oberoende av statliga intressen. Dessutom beviljade KfW krediten till Holzmann i en besvärlig ekonomisk situation, utan att det förelåg risk beträffande fordringar och utan att begära säkerhet som materiella eller immateriella tillgångar. I ett sådant fall är lånet faktiskt jämförbart med ett bidrag⁽¹⁴⁾. Redogörelserna i inledningen till låneavtalet och villkoren för utnyttjande och tillgänglighet vad gäller KfW II är kopplade till förverkligandet av den uppdaterade omstruktureringsplanen. KfW II skall därför betraktas som ytterligare en stödåtgärd, som modifierar den anmälda omstruktureringsplanen. När det gäller andra berörda parter rättigheter och med tanke på att modifieringen relativt sett inte har särskilt stor betydelse i förhållande till hela omstruktureringsplanen, kan lånets förenlighet med fördraget också prövas tillsammans med de anmälda stödåtgärder som är föremål för förfarandet enligt artikel 88.2 i EG-fördraget. Kommissionen konstaterar i detta sammanhang att Tyskland har presenterat all information som behövs för att bedöma denna ytterligare stödåtgärd.
- (76) Statliga lån och lånegarantier till förmån för ett företag i svårigheter innebär i sig en risk att beloppet går förlorat om företaget senare går i konkurs⁽¹⁵⁾. På grundval av den ekonomiska situationen för PH AG drar kommissionen slutsatsen att hela beloppet för alla lån och lånegarantier skall betraktas som stöd, dvs. 127,8 miljoner euro för de anmälda, ännu inte utbetalda åtgärderna och 63,9 miljoner euro för KfW II, som skall återbetalas före den 29 november 2001.

Stödåtgärdernas förenlighet med den gemensamma marknaden

- (77) Eftersom stödåtgärderna inte beviljats på basis av ett godkänt stödprogram, måste kommissionen omedelbart pröva deras förenlighet med den gemensamma marknaden i enlighet med artikel 87 i EG-fördraget.

⁽¹⁴⁾ Kommissionens meddelande till medlemsstaterna, (EGT C 307, 13.11.1993, s. 3, punkt 41).

⁽¹⁵⁾ Kommissionens meddelande om tillämpningen av artiklarna 87 och 88 i EG-fördraget på statligt stöd i form av garantier, (EGT C 71, 11.3.2000, s. 14).

- (78) Enligt artikel 87.1 i EG-fördraget är, om inte annat anges i detta fördrag, stöd som ges av en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel, av vilket slag det än är, som snedvrider eller hotar att snedvrida konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion, oförenligt med den gemensamma marknaden i den utsträckning det påverkar handeln mellan medlemsstaterna.
- (79) Artikel 87 i EG-fördraget tillåter dock undantag från principen om att statliga stödåtgärder är oförenliga med den gemensamma marknaden. Undantagsbestämmelserna enligt artikel 87.2 i EG-fördraget skulle kunna motivera stödåtgärdernas förenlighet med den gemensamma marknaden. De granskade stödåtgärderna kan emellertid varken ses som stöd av social karaktär till enskilda konsumenter (led a) eller som stöd för att avhjälpa skador som orsakats av naturkatastrofer eller andra exceptionella händelser (led b) eller som stöd till näringslivet i vissa av de områden i Förbundsrepubliken Tyskland som påverkats genom Tysklands delning (led c). Dessa undantag kan därför inte tillämpas i det aktuella fallet.
- (80) När det gäller undantagsbestämmelserna i artikel 87.3 b och d i EG-fördraget kan det konstateras att stödet inte tjänar till att främja genomförandet av viktiga projekt av gemensamt europeiskt intresse eller till att avhjälpa en allvarlig störning i en medlemsstats ekonomi och att det inte heller kan betraktas som stöd för att främja kultur och bevara kulturarvet och att det inte heller har några sådana kännetecken.
- (81) Följaktligen granskar kommissionen stödåtgärderna på grundval av undantagsbestämmelserna i artikel 87.3 c i EG-fördraget. När det gäller stöd för att underlätta utveckling av vissa näringsverksamheter som inte påverkar handeln i negativ riktning i en omfattning som strider mot det gemensamma intresset, grundar kommissionen sin bedömning på tillämpliga gemenskapsriktlinjer. Enligt kommissionens uppfattning kan i det aktuella fallet inga andra riktlinjer än riktlinjerna för statligt stöd till undsättning och omstrukturering av företag i svårigheter⁽¹⁶⁾ tillämpas. Kommissionen anser vidare att de beskrivna stödåtgärderna bidrar till att finansiera företagets omstrukturering och därför skall betraktas som omstruktureringssöd.
- (82) Enligt riktlinjerna är omstruktureringssöd endast tillåtet om det inte strider mot de gemensamma intressena. I riktlinjerna är kommissionens godkännande av stöd knutet till bestämda förutsättningar, som granskas nedan.

Företagets rätt till stöd

- (83) Kommissionen ser det som tillräckligt bevisat att PH AG kan anses vara ett företag i svårigheter i den mening som avses i punkt 2.1 i riktlinjerna. Som beskrivs i skäl 14 lämnade företaget den 23 november 1999 in en konkursansökan på grund av omfattande förluster. Denna ansökan kunde inte dras tillbaka förrän den tyska regeringen den 24 november 1999 tillkännagav sin avsikt att bevilja det efterställda lånet och den statliga lånegarantin. Företaget befann sig fortfarande i svårigheter i den mening som avses i punkt 2.1 i riktlinjerna, när statliga KfW den 1 december 2000 ställde ytterligare en kredit till förfogande. Vid denna tidpunkt stod företaget fortfarande i begrepp att förverkliga den planerade omstruktureringsplanen. På grund av förseningar med vissa åtgärder som "Asset Deal" och andra avyttringar och på grund av att det anmälda stödet inte var disponibelt kunde Holzmann inte amortera konsortielån I i tid och behövde ytterligare likviditet.
- (84) Omstruktureringen av Holzmann finansieras framför allt genom egna medel (som avyttringen av tillgångar och dotterbolag och den avsevärda minskningen av personal och regionala enheter) och av aktieägarna och långivarna. Det är tillräckligt bevisat att de återstående belopp som täcks genom stödet i fråga inte även de skulle ha täckts av aktieägarna och långivarna (skälen 54 och 115).

Återställande av företagets lönsamhet

- (85) Enligt punkt 3.2.2 b i riktlinjerna är beviljandet av stöd avhängigt genomförandet av omstruktureringsplanen, som beträffande alla enskilda stödåtgärder måste godkännas av kommissionen och som måste granskas med avseende på sin lämplighet för att återställa företagets långsiktiga lönsamhet.
- (86) Kommissionen har stött sin bedömning på Tysklands uppgifter, bland annat på den detaljerade planeringen av de enskilda omstruktureringsåtgärderna, prognoserna för resultaträkningarna för de kommande fem åren, scenarie- och riskanalyserna, analysen av de strukturella förluster som orsakat problemen och kostnaderna för de planerade omstruktureringsåtgärderna (se skäl 33 f.). De slutsatser som kommissionen dragit av sin analys har bekräftats genom ett utlåtande från ett oberoende konsultföretag.
- (87) I sin bedömning stödde sig kommissionen dessutom på Tysklands uppgifter om det löpande förverkligandet av omstruktureringsplanen och om modifieringarna av enskilda åtgärder inklusive tidsplaneringen för vissa avyttringar, som i december gjorde det nödvändigt att bevilja de båda ytterligare krediterna (konsortielån II och KfW II).

⁽¹⁶⁾ Se skäl 21 och fotnot 7.

- (88) I den detaljerade omstruktureringsplanen, i den form som de långgivande bankerna kommit överens om i februari 2000, ingick enligt kommissionens uppfattning de nedan beskrivna åtgärderna, som alla var och är lämpliga för att återställa företagets långsiktiga lönsamhet. De väsentliga åtgärderna gäller nästan uteslutande Tyskland (bortsett från avyttringen av dotterbolag i andra medlemsstater, se skäl 110), varför bedömningen av omstruktureringsplanen huvudsakligen gäller Tyskland.
- (89) Mot bakgrund av huvudorsakerna till att utvecklingen gått i fel riktning inom Holzmann i det förflutna (se skäl 34) är det förnuftigt att företaget vidtar avgörande åtgärder som att radikalt minska antalet anställda och samtidigt minska byggnadsproduktionen, att företaget lämnar den riskfyllda verksamheten med projektutveckling och projekthantering, att verksamheten inom områden som inte hör till kärnverksamheten upphör eller minskar och att bättre interna kontrollmekanismer och nedbantade strukturer införs i den interna organisationen och i delägarskapen, för att göra företaget lönsamt igen och undvika de fel som begåtts i det förflutna. De operativa förbättringarna beror på interna åtgärder och i dessa ingår att upphöra med förlustbringande verksamheter. Samtliga åtgärder kan dessutom anses vara lämpliga och har till stor del också redan genomförts.
- (90) De ekonomiska åtgärderna var nödvändiga och lämpliga för att för det första avvärja den alltför stora skuldsättningen (insolvensorsak) i slutet av 1999 och för det andra finansiera omstruktureringen av Holzmann.
- (91) Vissa av uppgifterna i den ursprungliga planeringen var emellertid för optimistiska redan från början. Andra händelseförlopp under år 2000 kunde rimligtvis inte förutses. För det första var tidsplanen för försäljningen av fast egendom ("Asset Deal" och SPV) orealistisk redan från början med tanke på överenskommelsernas struktur, eftersom det lätt kunde inses att bankerna skulle få svårt att enas om priserna i sina roller som intermediära köpare och långgivare.
- (92) För det andra tycktes de kalkylerade operativa vinstmarginalerna i affärsplanen vara alltför optimistiska med tanke på de ganska dåliga utsikterna för utvecklingen på den tyska byggmarknaden. I den ursprungliga omstruktureringsplanen förutspåddes en ökning av investeringarna inom den tyska byggsektorn på cirka 2 % för år 2000. Även om det inte gick att förutse den faktiska tillbakagången⁽¹⁷⁾ när planen utarbetades, skulle det ha varit klokare att räkna med en tillväxt på 0–1 %, såsom förutsåts i externa branschstudier⁽¹⁸⁾. Den operativa lönsamheten var följaktligen alltför optimistiskt kalkylerad redan i den ursprungliga planen. Den var omöjlig mot bakgrund av den faktiska ekonomiska utvecklingen inom byggsektorn, som inverkade negativt på sådana dotterbolag som redan var i dåligt skick. Fyra dotterbolag (HIG, Kemmer, Franki, Lavis) kunde inte avyttras enligt de ursprungliga planerna – tre måste nu själva omstruktureras och det fjärde (Lavis) måste läggas ned, varför kostnaderna blir högre än väntat.
- (93) För det tredje lär det realistiskt sett ta längre tid än planerat att genomföra åtgärder som de planerade kostnadsnedskärningarna och den bättre och snabbare minskningen av fordringarna. Dessutom måste hänsyn tas till att de faktiska förlusterna år 1999 var 153 miljoner euro större än det belopp man räknat med när den ursprungliga omstruktureringsplanen utarbetades.
- (94) Slutligen var det anmälda stödet inte disponibelt år 2000, eftersom kommissionens granskning ännu inte hade avslutats.
- (95) På grund av denna utveckling och i synnerhet på grund av att de planerade försäljningarna av tillgångar misslyckades kunde inte konsortielån I betalas tillbaka i november 2000, och det planerade likviditetstillflödet kunde inte heller förverkligas som planerat. Därför och på grund av att stödet inte var disponibelt gjordes följande väsentliga modifieringar i planen: förlängning av konsortielån I (amortering) och tillhandahållande av nya krediter inklusive KfW II (se skäl 63), direkt marknadsföring av en väsentlig del av de projekt som ursprungligen ingick i "Asset Deal" och omstrukturering av SPV (för avyttring av de andra projekten). På grund av den ekonomiska utvecklingen inom byggsektorn skall dessutom ytterligare regionala enheter läggas ned, vilket kommer att leda till att ytterligare 300 arbetstillfällen försvinner. Även planerna på avyttring, nedläggning och reducering av dotterbolag gjordes mer konkreta, och bland annat planeras mer omfattande avyttringar än i den ursprungliga planen (se skäl 37).
- (96) På basis av den utförliga information om modifieringarna som överlämnats under granskningsförbandet enligt artikel 88.2 i EG-fördraget kan kommissionen ta hänsyn till dessa anpassningar i sin bedömning. Kommissionen finner att modifieringarna nu är baserade på mer realistiska antaganden och tar hänsyn till den faktiska utvecklingen i erforderlig omfattning.
- (97) Kommissionen noterar att de flesta av de planerade åtgärderna har genomförts som planerat och att företaget på alla sätt bemödar sig om att genomföra de återstående åtgärderna, i synnerhet avyttringen av ytterligare tillgångar och dotterbolag. Den planerade minskningen av Holzmanns omsättning i dess tyska kärnverksamhet med cirka 16 % år 2000 och ytterligare 22 procent år 2001 är nödvändig för att återställa lönsamheten och baseras framför allt på att företaget stegvis lämnar olönsamma verksamheter som massproduktionen.

⁽¹⁷⁾ Statistik över resultaten år 2000 fanns ännu inte tillgänglig, men investeringarna hade otvivelaktigt sjunkit avsevärt år 2000 (enligt en uppskattning i Wochenbericht 01/2001 från Deutsches Institut der Wirtschaft (DIW), tabell 7, en nedgång på 3,0 %).

⁽¹⁸⁾ Se exempelvis uppskattningar om cirka 0,2 % i DIW:s Wochenbericht 43/1999 (tabell 2.2).

- (98) Kommissionen känner till att Holzmann-koncernen inte kommer att nå det svagt positiva resultat som ursprungligen planerades och inte heller ett balanserat resultat⁽¹⁹⁾. Även med de optimistiska antagandena var detta mål ambitiöst, och det kunde knappast förverkligas med tanke på den negativa utvecklingen inom den tyska byggindustrin år 2000. De båda huvudenheter som särskilt drabbats av denna utveckling skall nu läggas ned. Den ekonomiska utvecklingen år 2000 tycks, i samverkan med de nämnda förseningarna av vissa åtgärder och högre kostnader vid omstruktureringen av dotterbolag, ha orsakat en operativ förlust på uppskattningsvis mer än 170 miljoner euro på koncernnivå enbart i Tyskland, vilket torde ha lett till ett utflöde av likvida medel⁽²⁰⁾. På basis av tillgängliga uppskattningar kommer kommissionen fram till att företagets likviditetsreserv för år 2001 torde vara i minsta laget. Ändå borde likviditeten vara tillräcklig enligt vad kommissionen känner till, förutsatt att det ekonomiska läget inom byggindustrin inte fortsätter att inverka negativt på driftsresultaten, att de återstående omstrukturingsåtgärderna – i synnerhet försäljningen av tillgångar och dotterbolag – genomförs snabbt och att det anmälda stödet blir disponibelt. I detta sammanhang konstaterar kommissionen att utvecklingen under år 2001 kommer att ha avgörande betydelse.
- (99) I sin bedömning och på basis av kriterierna i riktlinjerna finner kommissionen att de redan vidtagna och planerade omstrukturingsåtgärderna är förnuftiga, konsekventa och i princip lämpliga för att göra det möjligt för Holzmann att återställa sin långsiktiga lönsamhet, förutsatt att företaget lyckas genomföra de avgörande avyttringarna och nedskärningarna snabbt och därmed överleva på kort sikt.

Otillbörlig snedvridning av konkurrensen

- (100) I princip måste, enligt punkt 3.2.1 i riktlinjerna, snedvridningar av konkurrensen kompenseras genom fördelar som är förknippade med företagets överlevnad (detta gäller framför allt om nettoeffekten av uppsägningarna till följd av konkursen och följderna för underentreprenörerna bevisligen skulle förvärra de lokala, regionala eller nationella sysselsättningsproblemen) och i förekommande fall genom tillräckliga motprestationer till fördel för konkurrenterna.
- (101) Enligt den jämförande analys som Tyskland presenterat under förfarandet har omstrukturingsåtgärderna lett till att cirka 6 000 arbetstillfällen försvunnit inom Holzmann och dess dotterbolag och cirka 2 050 hos underentreprenörer, medan däremot antalet arbetstill-

fällen som – åtminstone temporärt – skulle ha försvunnit vid Holzmann i händelse av ett insolvensförfarande hade varit ungefär detsamma, samtidigt som mer än 35 000 ytterligare arbetstillfällen skulle ha försvunnit på grund av åtföljande konkurser bland underentreprenörer. Detta jämförande scenario förefaller kommissionen mer realistiskt än att Holzmann skulle "försvinna" helt med en potentiell förlust av 55 000 till 60 000 arbetstillfällen, i enlighet med de ursprungligen framlagda uppgifterna.

- (102) Det beräknade stora antalet förlorade arbetstillfällen hos underentreprenörer enligt scenariot med insolvensförfarande verkar emellertid överdrivet, eftersom till och med underentreprenörer vilkas verksamhet bara till en mindre del (t.ex. 7,5 % eller mindre) har anknytning till Holzmann har tagits med i beräkningen, även om risken för konkurs var låg (sannolikhet 10 % eller lägre). Tesen att underentreprenörer skulle ha drabbats hårdare i händelse av ett insolvensförfarande för Holzmann än vid den aktuella omstruktureringen är emellertid övertygande. För det första utförs mer än två tredjedelar av Holzmanns byggnadsproduktion av underentreprenörer. För det andra måste byggnadsprojekt i stor utsträckning finansieras i förväg, och särskilt mindre företag har normalt inga stora likviditetsreserver. Om ett storföretag råkar ut för ett insolvensförfarande, kan detta lätt få en dominoeffekt till följd. Kommissionen instämmer därför i Tysklands uppfattning att det finns ekonomiska och sociala fördelar förknippade med företagets överlevnad.
- (103) Enligt punkt 3.2.2 c i riktlinjerna måste åtgärder vidtas för att om möjligt lindra stödets negativa effekter för konkurrenterna. I regel uppfylls detta villkor konkret genom en begränsning eller minskning av företagets närvaro på den eller de relevanta marknaderna, vilken måste stå i relation till snedvridningseffekterna av stödet och i synnerhet till företagets relativa tyngd på sin marknad eller sina marknader.
- (104) Det anmälda stödet på 127,8 miljoner euro är litet (mindre än 10 %) jämfört med totalbeloppet för det finansieringspaket som krävs för att återställa företagets lönsamhet, nämligen nästan 2 miljarder euro. Detta förhållande ändras inte heller nämnvärt om stödåtgärden KfW II på 63,9 miljoner euro, som i december beviljades för ett år, tas med i beräkningen (se skäl 113). Mot bakgrund av omfattningen av hela det finansieringspaket som krävs för att återställa företagets lönsamhet ligger stödbeloppet och därmed den åtföljande snedvridningen av konkurrensen på en relativt blygsam nivå. Åtgärderna för att minska företagets närvaro på marknaden är avsevärda jämfört med detta och enligt kommissionens åsikt tillräckliga för att lindra de negativa följderna för konkurrenterna.

⁽¹⁹⁾ Holzmann tillkännagav den 14 mars 2001 ett uppskattat underskott i koncernen på cirka 50 miljoner euro för år 2000, vilket enligt företaget framför allt beror på den ihållande nedgången inom den tyska byggindustrin, förseningarna med avyttringen av anläggningar och de oväntade omstrukturingskostnaderna för en del tyska dotterbolag.

⁽²⁰⁾ Kommissionen har varit tvungen att basera sin bedömning på den affärsplan och de månadsrapporter som utarbetats för de långivande bankerna. Uppgifterna i dessa underlag tycks komma från olika källor inom koncernen och måste därför behandlas med försiktighet. Kommissionen resurser har inte heller med hjälp av konsulter tillåtit någon verklig granskning av bokföringen. Revisionsberättelsen för år 2000 var ännu inte tillgänglig, men även om så hade varit fallet skulle de faktiska driftsresultaten fortfarande ha kunnat vara oklara beroende på reservernas storlek och balansräkningen.

specialanläggningsarbete vid Franki i Sydtykland reduceras avsevärt. Dessutom har många små nischområden lämnats eller kommer att lämnas.

- (105) Enligt den information som presenterats låg Holzmann-koncernen på andra plats på den tyska byggmarknaden år 1998; 1999 torde företaget enligt Tysklands bedömning ha legat på tredje plats (med en total omsättning på cirka 2,8 miljarder euro). I den av Tyskland definierade kärnverksamheten låg Holzmann 1999 på tredje plats eller möjligtvis till och med på fjärde plats med en omsättning på 1,9 miljarder euro och uppskattningsvis 1,6 miljarder euro år 2000. Sett till den totala omsättningen inom byggsektorn (104 miljarder euro år 1999) och kärnverksamheten (uppskattningsvis 92 miljarder euro) uppnår företaget en marknadsandel på ungefär 2-3 % inom båda de samlade områdena. I de tre relevanta segmenten av kärnverksamheten bedömdes Holzmanns marknadsandelar enligt följande: mindre än 1 procent i segmentet med små projekt, 3-4 % för medelstora byggnadsprojekt och 4-5 % i segmentet för stora projekt ⁽²¹⁾.
- (106) När de regionala enheterna har lagts ned och antalet anställda minskats, skall omsättningen i kärnverksamheten sjunka med uppskattningsvis 16 % år 2000 och med ytterligare 22 % år 2001. Nu läggs fler regionala enheter ned än vad som angavs i den ursprungliga planen. Holzmann kommer att göra en kraftig minskning av sin närvaro på marknaden i det lilla segmentet (en minskning av omsättningen med 25 % år 2000 och ytterligare 50 % år 2001) och i det medelstora segmentet (en minskning av omsättningen med 35 respektive 23 %). Den planerade tillväxten i segmentet för stora byggnadsprojekt (en ökning av omsättningen med 30 % år 2000 och därefter bibehållen omsättning år 2001), där Holzmann ser sin kärnkompetens, har väsentlig betydelse för återställandet av företagets lönsamhet.
- (107) Genom försäljningen av Deutsche Asphalt, ett av de ledande företagen inom sitt område med mer än 2 500 anställda och en omsättning på cirka 300 miljoner euro, kommer företaget dessutom att helt lämna vägbyggnad och asfaltproduktion. Vidare skall stålkonstruktionen läggas ned och aktieinnehavet på 50 % i anläggningsföretaget Möbius avyttras (skäl 51). Även verksamheterna inom värme-, ventilations- och klimat teknik och inom
- (108) Avyttringarna, nedläggningarna och minskningarna ligger totalt sett numera klart över nivån enligt den ursprungliga planen. Dessa åtgärder leder trots Holzmanns parallella ansträngningar för att öka produktiviteten till en avsevärd minskning av dess närvaro på marknaden, varför tredje parts farhågor (se skäl 57) i detta avseende bör vara undanröjda.
- (109) Inom den tyska byggsektorn är utbudet större än efterfrågan, särskilt på grund av den ihållande nedåtgående trenden i de nya tyska delstaterna. Det rör sig emellertid inte om strukturell överkapacitet i den mening som avses i punkt 3.2.2 c i riktlinjerna, eftersom dessa underförstått snarare gäller den tillverkande industrin än tjänstesektorerna, där det i princip alltid är lättare att anpassa kapaciteten till marknadsvillkoren. Kommissionen instämmer i Tysklands bedömning att produktionskapacitet inom byggföretag i första hand består av arbetskraft och i mindre omfattning av utrustning som kranar och grävmaskiner, vilka i de flesta fall leasas. Båda "kapacitetskategorierna" är mobila och kan sättas in igen utan investeringskostnader, varför en oåterkallelig reduktion av denna kapacitet, genom vilken den definitivt görs oanvändbar för produktion i hittillsvarande omfattning, är omöjlig. I det aktuella fallet genomförs dock kapacitetsminskningen i enlighet med punkt 3.2.2 c ii i riktlinjerna genom en kraftig personalminskning inom koncernen och genom avyttring av tillgångar och dotterbolag.
- (110) Det utan jämförelse största antalet åtgärder gäller Tyskland, där också orsakerna till problemen i det förflutna kan sökas. Eftersom koncernens struktur emellertid skall stramas åt generellt vad gäller dotterbolag, har också betydelsefulla avyttringar av dotterbolag i Österrike, Nederländerna och Spanien ägt rum. Holzmann lämnar Frankrike och Spanien helt.
- (111) Enligt kommissionens uppfattning är dessa minskningar och avyttringar tillräckliga för att kompensera de aktuella stödåtgärdernas konkurrenssnedvridande effekt. Kommissionen tar i detta sammanhang också hänsyn till att minskningarna inom PH AG och avyttringarna, nedskärningarna och nedläggningarna av dotterbolag numera har blivit mer omfattande än som ursprungligen planerats.

⁽²¹⁾ På grund av den vida definitionen av kärnverksamheten kan marknadsandelarna vara underskattade särskilt vad gäller segmentet för stora projekt. Bättre uppgifter eller uppskattningar var emellertid inte tillgängliga. I den tidigare skrivelse refererade Tysklands till ett beslut av Bundeskartellamt (se fotnot 8), i vilket Holzmanns marknadsandel i segmentet för stora projekt i början av 90-talet beräknades vara avsevärt större (omkring 20 %), men man påpekade beträffande detta att antalen till och med på basis av denna beräkning åtminstone hade sjunkit till under 15 % sedan dess. I detta sammanhang måste dock fastslås att Bundeskartellamt hade tagit med ett ganska litet antal leverantörer i beräkningen av marknadsandelarna och att detta beslut därför upphävdes 1998 av domstolen Kammergericht (Kart 3/95, Wirtschaft und Wettbewerb 5/1998).

Stöd begränsat till ett minimum

- (112) Enligt kommissionens åsikt har Tyskland bevisat i tillräcklig utsträckning att stödbeloppet är begränsat till ett absolut nödvändigt minimum för omstruktureringen mot bakgrund av de disponibla finansiella medel som innehas av företaget, den koncern som detta tillhör och dess aktieägare. Företaget tillförs ingen överskjutande likviditet som det skulle kunna missbruka för att utöka sin kapacitet.
- (113) Beloppet för det anmälda stödet, 127,8 miljoner euro, är lågt jämfört med konsortiebankernas bidrag till finansieringspaketet på totalt över 90 % (varav mer än 65 % kommer från privata finansinstitut, se skäl 56). Om man ser på de båda nya krediter som beviljades i december 2000, uppgår stödåtgärden genom KfW II på 63,9 miljoner euro till 20 procent av det totala beloppet inklusive konsortielån II (256 miljoner euro). I förhållande till totalsumman för finansieringspaketet uppgår stödåtgärderna fortfarande till mindre än 10 %. Hänsyn skall dock tas till vissa finansiella åtgärders olika varaktighet. Om detta beaktas, uppgår stödåtgärdernas andel inte under någon period till mer än 15 % av samtliga medel som samtidigt står till förfogande.
- (114) Tyskland har också visat att stödbeloppet är begränsat till det minimum som var nödvändigt för att täcka de ytterligare risker motsvarande 141 miljoner euro som uppträdde under förhandlingarna i november 1999 och i vilka ingår de stilleståndskostnader som orsakats av den ökande risken för ett insolvensförfarande. Med tanke på Holzmanns ekonomiska situation skall man vidare inte räkna med att stödet tillför överskjutande likviditet till företaget. Stödet kommer inte att göra det möjligt för det gynnade företaget att tillämpa en aggressiv strategi på marknaden eller öka sin kapacitet. Ett sådant missbruk skulle inte heller vara förenligt med stödmottagarens mål att återställa lönsamheten.
- (115) När förfarandet inleddes hade kommissionen, eftersom bankernas tidigare undsättnings- och omstruktureringssamtal hade misslyckats, krävt utförligare förklaringar av Tyskland om anledningarna till att det statliga initiativet hade visat sig vara avgörande. Av Tysklands uppgifter och de långgivande bankernas förklaringar drar kommissionen slutsatsen att förhandlingarna tidigare hade misslyckats inte på grund av att bankerna hyste tvivel om omstruktureringsplanen, utan på grund av meningsskiljaktigheterna om bidragen till finansieringspaketet och i synnerhet om de enskilda långgivarnas andelar i kapitalökningen. Inte heller när det sistnämnda problemet hade lösts var det möjligt att täcka de återstående finansieringsluckorna, bland annat de ovan nämnda ytterligare riskerna. Därmed är det enligt kommissionens uppfattning tillräckligt bevisat att
- de anmälda stödåtgärderna var nödvändiga för att man skulle kunna anta omstruktureringsplanen och förse den med erforderliga medel för att förverkliga den i överenskommen form.
- (116) Det var nödvändigt att bevilja stödet KfW II tillsammans med konsortielån II framför allt på grund av att "Asset Deal" och SVP inte kunnat genomföras i avsedd form och på avsett sätt och på grund av att det anmälda stödet inte var disponibelt. Med hänsyn till det gynnade företagens likviditetssläge vid tidpunkten för dessa modifieringar begränsades åtgärden till ett nödvändigt minimum. Krediten i samband med KfW II kan tas i anspråk fram till den 30 oktober 2001, men bara om de övriga krediterna är uttömda. Amorteringen kommer att ske senast den 29 november 2001. Trots att de aktuella stödåtgärderna överlappar varandra på kort sikt, kan det därför uteslutas att Holzmann tillförs överskjutande likviditet.
- (117) När förfarandet inleddes kunde kommissionen slutligen inte – på grund av att det saknades en förklaring rörande value-at-risk i fråga om beräkningen av de långgivande bankernas individuella bidrag – utesluta att de offentliga bankernas delaktighet stred mot principen om en privat investerare i en marknadsekonomi och följaktligen utgjorde ytterligare statligt stöd till företaget. Tysklands uppgifter (se skäl 56) visar att de 9 offentliga långgivande bankernas sammanlagda bidrag varierade mellan 26 % för kapitalökningen och 33 % för konsortielån I. För konsortielån II uppgick bidraget till totalt 32 %. På grundval av den presenterade informationen inklusive de detaljerade uppgifterna om de utestående fordringarna kommer kommissionen fram till att de enskilda bidrag som stod i proportion till value-at-risk hade beräknats på ett enhetligt sätt för både privata och offentliga banker med ledning av de utestående fordringarna och att bidraget till kapitalökningen blev lägre därför att Deutsche Bank åtog sig en högre andel i sin egenskap av största aktieägare. De offentliga bankernas delaktighet i konsortiet av långgivande banker överensstämmer därför med principen om en privat investerare i en marknadsekonomi och utgör inte stöd.

VIII. SLUTSATS

- (118) Kommissionen konstaterar att de ovan beskrivna åtgärderna skall betraktas som statligt stöd i den mening som avses i artikel 87.1 i EG-fördraget. Kommissionen finner att stödåtgärderna uppfyller kraven i gemenskapens riktlinjer för statligt stöd till undsättning och omstrukturering av företag i svårigheter och är förenliga med den gemensamma marknaden i den mening som avses i artikel 87.3 c i EG-fördraget. Stödåtgärderna kan däremot godkännas.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

Det statliga stöd som består av nedan angivna åtgärder för omstrukturering av Philipp Holzmann AG är i enlighet med artikel 87.3 c i EG-fördraget förenligt med den gemensamma marknaden:

- a) Ett oprioriterat lån från statliga Kreditanstalt für Wiederaufbau på 150 miljoner tyska mark (76,7 miljoner euro) med en ursprunglig löptid till den 30 juni 2001, som kan förlängas med ytterligare tolv månader.
- b) En statlig lånegaranti på 100 miljoner tyska mark (51,1 miljoner euro) under högst två år.

- c) En kredit från statliga Kreditanstalt für Wiederaufbau på 125 miljoner tyska mark (63,9 miljoner euro) till den 29 november 2001.

Artikel 2

Detta beslut riktar sig till Förbundsrepubliken Tyskland.

Utfärdat i Bryssel den 8 maj 2001.

På kommissionens vägnar

Mario MONTI

Ledamot av kommissionen
